

Monitorowanie problemu narkotyków i narkomanii na poziomie wojewódzkim umożliwia prowadzenie działań w oparciu o wyniki analiz i badań, a tym samym pozwala na lepsze zrozumienie potrzeb oraz bardziej efektywną alokację środków finansowych. Opiera się na założeniu, że reakcja społeczna i instytucjonalna powinna być adekwatna do problemów i zagrożeń związanych z używaniem substancji oraz że istotne jest uwzględnianie terytorialnego zróżnicowania problemów.

EKSPERCI WOJEWÓDZCY DS. INFORMACJI O NARKOTYKACH I NARKOMANII – WSPÓŁPRACA Z SAMORZĄDEM WOJEWÓDZKIM

Współpraca w ramach Ekspertów Wojewódzkich ds. Informacji o Narkotykach i Narkomanii została zainicjowana w 2001 roku w wyniku akcesji Polski do Unii Europejskiej. Pomysł na stworzenie tego typu platformy współpracy wynikał z potrzeby oparcia działań prowadzonych w województwach na monitorowaniu problemu narkotyków i narkomanii.

Warto podkreślić, że Eksperci Wojewódzcy wspierali działania w ramach tworzenia monitorowania nie tylko na poziomie wojewódzkim, ale również na poziomie lokalnym poprzez szereg szkoleń i konferencji, np. w województwie łódzkim, wielkopolskim czy świętokrzyskim. Cele i zadania Ekspertów Wojewódzkich określa ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii. Organ wykonawczy samorządu województwa powołuje i odwołuje Eksperta Wojewódzkiego ds. Informacji o Narkotykach i Narkomanii. Do zadań eksperta, realizowanych ze środków określonych w budżecie samorządu województwa, należy:

1. zbieranie, gromadzenie, wymiana informacji i dokumentacji w zakresie przeciwdziałania narkomanii, objętych badaniami statystycznymi statystyki publicznej, oraz opracowywanie i przetwarzanie zebranych danych;
2. prowadzenie i inicjowanie badań dotyczących problemów narkotyków i narkomanii oraz opracowywanie i udostępnianie ich wyników;
3. gromadzenie, przechowywanie i udostępnianie baz danych dotyczących narkotyków i narkomanii;
4. formułowanie wniosków sprzyjających kształtowaniu adekwatnej do sytuacji strategii reagowania na problem narkomanii;
5. gromadzenie i udostępnianie publikacji na temat narkotyków i narkomanii;
6. gromadzenie i analiza informacji dotyczących nowo pojawiających się trendów w używaniu środków odurzających, substancji psychotropowych, środków zastępczych lub nowych substancji psychoaktywnych.

W ramach tworzenia sieci Ekspertów Wojewódzkich na początku XX wieku wykorzystane zostały programy twinningowe Komisji Europejskiej, co pozwoliło na skorzystanie z doświadczeń innych krajów w budowaniu nowego systemu (Niemiec, Francji, Portugalii czy Hiszpanii), zbierania i analizowania danych, jak również

wykorzystywania informacji do planowania działań na poziomie województwa. Europejskie Centrum Monitorowania Narkotyków i Narkomanii (ang. EMCDDA) wspierało powstanie sieci Ekspertów Wojewódzkich poprzez wizyty studyjne w Lizbonie. Do decyzji urzędu marszałkowskiego należy umiejscowienie eksperta: może to być pracownik urzędu, podległej mu jednostki lub osoba, która pracuje w innych instytucjach w województwie.

Eksperci Wojewódzcy przygotowują raporty dotyczące problemu narkotyków i narkomanii, w których przedstawiają skalę zjawiska oraz podejmowane działania. Ponadto w ramach pracy Ekspertów Wojewódzkich odbywają się coroczne spotkania i zapraszani są oni na konferencje i spotkania Krajowego Centrum Przeciwdziałania Uzależnieniom. W tym roku takie spotkanie zostało zorganizowane przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej (ROPS) w Lublinie, czyli Eksperta Wojewódzkiego dr Justynę Syrokę, oraz Dział Badań, Monitorowania i Współpracy Międzynarodowej (DBMWM) Krajowego Centrum Przeciwdziałania Narkomanii. DBMWM powstało w wyniku przekształcenia Centrum Informacji o Narkotykach i Narkomanii KBPN oraz Działu Analiz, Edukacji oraz Współpracy z Zagranicą PARPA w nową komórkę organizacyjną KCPU. DBMWM zajmuje się współpracą z siecią Ekspertów Wojewódzkich.

Eksperci w województwie lubelskim

Tegoroczne spotkanie Ekspertów Wojewódzkich ds. Informacji o Narkotykach i Narkomanii odbyło się w Lublinie oraz w Kazimierzu Dolnym. Pierwszego dnia dokonano prezentacji działań ROPS w Lublinie i innych Ekspertów Wojewódzkich. Rozmawiano także o pomocy osobom z Ukrainy, które przyjechały do Polski w wyniku agresji Rosji na to państwo. Dla przykładu Regionalne Centrum Polityki Społecznej z Łodzi w pierwszej połowie roku uruchomiło program mikrograntów „Moce nadŁódzkie” dla organizacji pozarządowych działających w obszarze pomocy społecznej (m.in. osób uzależnionych). Wysokość wnioskowanej kwoty mieściła się w przedziale od 5 do 20 tys. złotych. Podstawowym celem tych działań było wsparcie, aktywizacja społeczna, integracja i poprawa sytuacji obywateli Ukrainy przebywających na terenie województwa łódzkiego.

W drugim kwartale br. RCPS w Łodzi zaplanowało webinarium dotyczące traumy dla nauczycieli pracujących z ukraińskimi dziećmi i młodzieżą oraz polskimi rodzinami

przyjmującymi do siebie rodziny z Ukrainy. ROPS Lublin zorganizowało spotkanie 9 maja dla organizacji pozarządowych, które zajmują się tematyką przeciwdziałania uzależnieniom w województwie lubelskim, aby omówić pomoc dla osób z Ukrainy. Działaniami w tym obszarze w województwie lubelskim zajmują się m.in. Towarzystwo Kuźnia oraz program leczenia substytucyjnego z Lublina. Jednym z elementów spotkania Ekspertów Wojewódzkich była wizyta w placówce Stowarzyszenia Monar, które prowadzi również działania z zakresu redukcji szkód drop-in (dzienna świetlica dla czynnych użytkowników narkotyków). Drugiego dnia zaprezentowana została praca punktu diagnozy i terapii FAS/FASD, prowadzonego przez ROPS w Lublinie, który jest jedną z nielicznych tego typu placówek, oferujących swoje usługi bezpłatnie. Po południu Eksperci odwiedzili Młodzieżowy Ośrodek Terapii i Readaptacji „Powrót z U” w Albrechtówce koło Kazimierza Dolnego. Przyszłoroczne spotkanie Ekspertów Wojewódzkich odbędzie się w Łodzi i będzie organizowane we współpracy z tamtejszym Regionalnym Centrum Polityki Społecznej.

Monitorowanie problemu narkotyków i narkomanii

Jak już wspomniano, jednym z głównych celów powstania sieci Ekspertów Wojewódzkich było tworzenie monitorowania nie tylko na poziomie krajowym, ale również wojewódzkim. Monitorowanie problemu narkotyków i narkomanii na poziomie wojewódzkim¹ umożliwia prowadzenie działań w oparciu o wyniki analiz i badań, a tym samym pozwala na lepsze zrozumienie potrzeb oraz bardziej efektywną alokację środków finansowych. Opiera się na założeniu, że reakcja społeczna i instytucjonalna powinna być adekwatna do problemów i zagrożeń związanych z używaniem substancji oraz, że istotne jest uwzględnianie terytorialnego zróżnicowania problemów. Uaktualnianie działań podejmowanych w odpowiedzi na dynamikę zjawiska umożliwia elastyczne i efektywne radzenie sobie z problemami. Monitorowanie dostarcza też danych stanowiących podstawę do ewentualnych modyfikacji wojewódzkich programów przeciwdziałania narkomanii. Jako praktyczny cel monitorowania określa się dostarczenie wniosków i rekomendacji użytecznych praktycznie dla polityków i profesjonalistów zajmujących się problemem uzależnień.

Monitorowanie wojewódzkie prowadzone jest w ramach dwóch głównych obszarów:

1. Rozmiary i charakter problemu uzależnień np. rozpowszechnienie używania substancji psychoaktywnych, wzory używania narkotyków, liczba problemowych użytkowników substancji, choroby zakaźne związane z narkotykami, przedawkowania narkotyków, w tym ze skutkiem śmiertelnym, poziom dostępności substancji.
2. Zinstytucjonalizowane reakcje społeczne to m.in. ocena zasięgu, różnorodności i kompleksowości działań profilaktycznych, jakość programów profilaktycznych, oferta pomocy (lecznictwo, rehabilitacja, reintegracja społeczna, redukcja szkód), zasoby ludzkie oraz środki finansowe.

W ramach monitorowania warto również uwzględnić kontekst kulturowy, społeczny i ekonomiczny, czyli np. poziom wiedzy na temat substancji psychoaktywnych, postawy społeczne wobec substancji, ocenę ryzyka związanego z używaniem substancji psychoaktywnych, stopień przyzwolenia – potępienia dla używania różnych substancji, ocenę ważności problemu uzależnień na tle innych problemów w społeczności, gotowość do uczestnictwa lub wsparcia działań profilaktycznych.

Monitorowanie problemu narkotykowego zakłada zbieranie danych i współpracę w tym zakresie z różnymi instytucjami m.in. z placówkami lecznictwa uzależnień i lecznictwa ogólnego, policją, ośrodkami pomocy społecznej, placówkami oświaty, organizacjami pozarządowymi, prokuraturą, sądami, urzędami.

Zakładane fazy monitorowania to:

- konceptualizacja – zaplanowanie monitoringu, wybór wskaźników i metod monitorowania,
- zbieranie danych,
- opracowywanie, analiza i interpretacja danych,
- formułowanie wniosków i rekomendacji,
- opracowanie i opublikowanie raportu z monitorowania,
- upowszechnianie wyników monitoringu.

Dlaczego warto monitorować sytuację na poziomie województw?

Sytuacja w województwach może być bardzo zróżnicowana i wymaga innych odpowiedzi w różnych regionach Polski. Dla przykładu możemy przyrzeć się danym dotyczącym zgonów z powodu narkotyków. W tabeli 1 przedstawiona została liczba śmiertelnych przedawkowań. Widać duże

różnice pomiędzy województwami. W woj. śląskim wskaźnik zgonów na 100 tys. mieszkańców wyniósł 1,45 (65 przypadków), gdy w lubelskim był najniższy w kraju – 0,05 (jeden przypadek). Zatem inna powinna być skala działań w poszczególnych województwach i rozłożenie akcentów w planowych aktywnościach. Oczywiście przedstawione dane stanowią punkt wyjścia do dalszych analiz, na podstawie których można wyciągnąć bardziej pogłębione wnioski. W monitorowaniu uwzględnia się całą grupę różnych wskaźników.

Tabela 1. Liczba zgonów z powodu przedawkowania narkotyków oraz wskaźnik zgonów na 100 tys. mieszkańców (wg krajowej definicji: F11-12, F14-16, F19, X42, X62, Y12, X44, X64, Y14) w 2020 roku.

Województwo	Liczba zgonów wg krajowej definicji	Wskaźnik śmiertelności na 100 tys. mieszkańców
Dolnośląskie	12	0,42
Kujawsko-pomorskie	12	0,58
Lubelskie	1	0,05
Lubuskie	7	0,70
Łódzkie	15	0,62
Małopolskie	8	0,23
Mazowieckie	29	0,53
Opolskie	6	0,61
Podkarpackie	7	0,33
Podlaskie	8	0,68
Pomorskie	21	0,89
Śląskie	65	1,45
Świętokrzyskie	3	0,24
Warmińsko-mazurskie	12	0,85
Wielkopolskie	4	0,11
Zachodniopomorskie	19	1,13
Polska	229	0,60

Źródło: Główny Urząd Statystyczny.

Redakcja

Przypisy

- ¹ Osoby zainteresowane monitorowaniem mogą zapoznać się z publikacją na ten temat pt. „Monitorowanie problemu narkotyków i narkomanii na poziomie lokalnym oraz przeciwdziałanie narkotykom i dopalaczom” https://www.cinn.gov.pl/portal?id=15&res_id=11466668